

Lausunto

Uusi vammaispalvelulaki tulee sisältämään säädökset vammaisille henkilöille järjestettävistä sosiaalihuollon erityispalveluista. Laki täydentää sosiaalihuoltolakia. Terveystenhuoltolakia sovelletaan uuden lain mukaisesti osaan tällä hetkellä erityishuoltona annettaviin terveydenhuollon palveluihin. Tämä tulee muuttamaan kehitysvammaisten henkilöiden tilannetta.

Varhaiskasvatuksen asiakasmaksuista annetun lain 13 §:n muuttamisesta:

Kehitysvammalain mukainen erityishuolto ja siihen liittyvät kuljetukset ovat olleet maksuttomia. Varhaiskasvatusta on voitu toteuttaa kehitysvammalain mukaisena erityishuoltona kuntotuttavana ja siten maksuttomana. Uuden vammaispalvelulain ehdotuksen mukaisesti tilanne pysyisi käytännössä kehitysvammaisten osalta ennallaan, koska varhaiskasvatus olisi edelleen maksutonta.

Uudella vammaispalvelulailla on vaikutuksia **kehitysvammaisen henkilön taloudelliseen tilanteeseen**. Osa tällä hetkellä erityishuoltona annettavista maksuttomista palveluista muuttuu maksullisiksi. Tällä hetkellä osa terveydenhuollon palveluista ja matkoista erityishuoltona annettaviin palveluihin ovat olleet maksuttomia. Tuloihin ei suurimmalle osalle tule muutosta, jos tulona on työkyvyttömyyseläke, hoitotuki ja asumistuki.

Osa menonlisäyksestä tasoittuu mm. maksukattojen kautta, mutta niille henkilöille, joilla kulut jäävät juuri maksukattojen alle, tulee huomattava menojen lisäys, kun kustannusta verrataan käytettävissä oleviin varoihin. Ihmisarvoinen elämä mahdollistuu käytettävissä olevien kohtuullisten varojen kautta.

Todellisiin toimeentulomahdollisuuksiin ja kohtuulliseksi jääviin käyttövaroihin pitää kiinnittää huomiota. Kehitysvammaisten toimeentulo on tällä hetkellä jo usein koetuksella, koska lisätulojen mahdollisuutta ei yleensä ole ja käyttöön jäävä osuus on pieni sekä laitoksessa että avohuollossa. Kehitysvammaisen mahdollisuudet tulotason nostoon ovat usein olemattomat. Suurimmalla osalla yli 16-vuotiailla tulona on työkyvyttömyyseläke, mistä voidaan jo päätellä, että palkkatyö ei ole ollut vaihtoehto eikä lisäänsaintamahdollisuuksia juurikaan ole. Vuokra muodostaa ison osan menoista samoin kuin monilla ruuan osuus. Lisääntyvät kulut voivat aiheuttavat toimeentulotuen tarvetta, mikä ei voi olla tavoitteena.

Kehitysvammaisilla henkilöillä on heikommat mahdollisuudet käytännössä valita itse asuinpaikkansa ja asuinkumppaninsa, koska he usein voivat valita vain eri ryhmämuotoisten asumisyksiköiden välillä. Näin esimerkiksi asumiskustannuksiin ei voi juurikaan vaikuttaa, koska vaihtoehtoja asuinpaikan suhteen voi olla käytännössä joskus vain yksi. Jos asuntoja vapautuukin niin suurin osa kehitysvammaisista ei voi näitä yksittäisiä asuntoja käytännössä hyödyntää, koska suurella osalla on ympärivuorokautisen valvonnan, ohjauksen ja avun tarve. Ruokakulujen osalta käytännössä ei ole aina mahdollista saada säästöä aikaan, koska usein

ainoa vaihtoehto on valita asumisyksikköön toimitettava tai tarjottava ateria, jolloin kustannuksiin ei voi itse vaikuttaa.

Erityishuollon maksuttomien palvelujen muuttumisella maksullisiksi on joissakin tapauksissa vaikutuksia niin, että kyseeseen voi tulla toimeentulotuen tarve, kun tähän yhdistetään mm. korkea vuokrataso ja isot ruokamenot sekä uudet maksulliset palvelut. Toimeentulotuki on viimesijainen tuki, eikä asiakasmaksujen perintä saa aiheuttaa toimeentulotuen tarvetta. Mahdollisuus maksun perimättä jättämisestä tai alentamisesta on edelleen tärkeä.

Alaikäiset asiakkaat

Lapsen edun mukainen hoito ja huolenpito sekä turvallinen kasvuympäristö ovat tärkeitä. On hyvä asia, että uudessa lakiesityksessä on kiinnitetty huomiota lapsen asemaan ja lapsen osallisuuteen.

Lapset ovat voineet sijoittua eri lakien mukaisesti hoitoon kodin ulkopuolelle, mikä on asettanut lapsia erilaiseen asemaan. Kehitysvammaiset lapset ovat voineet olla lastensuojelun asiakkaita tai saada palvelun erityishuoltona. Lastensuojelun tai kehitysvammalain kautta sijoittamisen raja on joissakin tapauksissa vaikea hahmottaa.

Alaikäisten asumisen suhteen on ollut ongelmana myös asumisyksikkötyyppisessä asumisessa mm. vuokran periminen ja käyttövara. Käyttörahojen määrittäminen kodin ulkopuolelle asuvalle lapselle on hyvä tehdä. Ratkaisuna tilanteessa, missä lapsi on asunut asumisyksikössä, asia on ratkaistu siten, että vuokra on jätetty perimättä erityishuollossa 16-vuoden ikään asti, jolloin eläkkeen myötä vuokran periminen ja siihen saatava asumistuki on tullut mahdolliseksi.

Lastensuojelun kautta sijoitettujen lasten vanhemmilta on voitu periä asiakasmaksulain ja –asetuksen mukaiset lastensuojelun maksut, mutta pykälää ei ole voinut käyttää, kun lapsen asuminen johtuu muista syistä ja palvelu on järjestetty muulla tavalla.

Laki vahvistaa sitä ajatusta, että lapsen paikka on kotona, mutta jättää myös vaihtoehdoksi muita asumisvaihtoehtoja. Pieni osa kehitysvammaisista lapsista on sellaisia, joiden asuminen ei käytösongelmien tai hoidollisuuden vuoksi ole kotona mahdollista. Myös vanhemista johtuvat syyt voivat olla esteenä.

Asiakasmaksut

Uusi vammaispalvelulaki mahdollistaa perustelluista syistä laitoshoidon, jolloin maksupeeruste pysyy muuttumattomana verrattuna tämän hetken tilanteeseen.

Kehitysvammaisilta henkilöiltä peritään tälläkin hetkellä asiakasmaksuja sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain ja –asetuksen mukaisesti siltä osin, kun ne eivät ole erityishuoltoa.